

14.11.2019

§ 46

Asianro 7550/01.03.00/2019

Vastaus valtuustoaloitteeseen / Pysäköinnintarkastajien lisäkouluttaminen lipuntarkastajiksi linja-autoihin.**Joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi**
Henkilökuljetusten järjestäminen

Aloite

Ritva Hakulinen ja 13 muuta valtuutettua ovat tehneet 2.9.2019 valtuustoaloitteen pysäköinnintarkastajien lisäkouluttamisesta lipuntarkastajiksi linja-autoihin. Aloitteen mukaan lipuntarkastukset olisivat tarpeellisia lippujen väärinkäytösten vuoksi. Koulutus nähtäisiin taloudellisesti hyödylliseksi, koska tarkastajat voisivat siirtyessään pysäköinnintarkastustehtävässään linja-autolla paikasta toiseen tarkastaa samalla matkaliput. Tämä vähentäisi myös tarkastajien henkilöauton käyttöä, joka olisi ympäristön kannalta järkevää.

Aloitteessa mainitaan, että jo tieto lipuntarkastajien olemassaolosta vähentäisi väärinkäytöksiä, joka puolestaan lisäisi merkittävästi viranomaiselle kertyviä lipputulaja.

Selvitys joukkoliikenteen lipuntarkastuksen kehittämisestä

Suomen Paikallisliikenneliitto ry:n ja kahdeksan kaupungin tilaama selvitys joukkoliikenteen lipuntarkastuksen kehittämisestä valmistui keväällä 2019. Kuopio oli yksi tilaajista.

Liputta matkustaminen ja muut maksamiseen liittyvät väärinkäytökset joukkoliikenteessä ovat pääasiassa kaupunkiseutujen ongelma. Joukkoliikenteen lipuntarkastus tarkastusmaksuineen on järjestetty tähän saakka vain Helsingin seudun liikenteessä (HSL) ja pienimuotoisesti Tampereella. Nykyinen tarkastusmaksulaki soveltuu parhaiten suurten kaupunkiseutujen ja suurten matkustajamäärien liikenteen matkalippujen tarkastamiseen. Suurilla kaupunkiseuduilla on siihen myös parhaat taloudelliset mahdollisuudet.

Tarve tarkastuksen järjestämiseen kasvaa myös muissa kaupungeissa, kun elektroniset maksujärjestelmät ovat yleistyneet ja yleistyvät edelleen. Väärinkäytöksiä ovat lisänneet myös matkalippujärjestelmien ja matkustusvyöhykkeiden laajuus. Uusimpana ilmiönä on paljastunut tietoteknistä osaamista edellyttävät mobiililippupetokset. Silti yleisimmät tapaukset lienevät nyt ja tulevaisuudessa perinteiset liputta tai vanhentuneella lipulla matkustaminen tai vyöhykerajojen ylittäminen matkalipulla, jonka kelpoisuus ei siihen riitä. Liputta matkustaminen on erittäin vaikeaa linja-autoliikenteessä, koska autoon nousee etuovesta kuljettajan kontrollin kautta.

Lipuntarkastus katsotaan yleensä tarpeelliseksi lipputulomenetysten ja sitä kautta verovaroilla katettavan alijäämän pienentämiseksi. Väärinkäytösten yleistyminen heikentää joukkoliikenteen mainetta ja yleistä imagoa rehellisesti matkansa maksavien matkustajien ja palveluita vielä käyttämättömien ihmisten silmissä. Matkalippujen tarkastus on myös osa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä ja se liittyy niihin tuntemuksiin, kuinka turvallisena ja miellyttävänä matkanteko joukkoliikenteessä koetaan.

14.11.2019

Selvityksen mukaan matkalipuntarkastajien näkyvyydellä vahvistetaan yleistä maksumoraalia. Lisäksi suurella kiinnijäämisriskillä ja tarkastusmaksun suuruudella on väärinkäytöksen uusimista ehkäisevä vaikutus itse väärinkäyttäjille.

Selvityksessä tuotiin esille neljä keskisuurille kaupunkiseuduille sopivaa vaihtoehtoa tarkastustoiminnan toteuttamiseksi. Niistä yhdessä pysäköinninvalvojat huolehtisivat ainakin osasta matkalippujen tarkastuksista. Tämä edellyttäisi asianmukaista koulutusta ja em. virkojen yhdistämistä tai matkalipuntarkastajan sivuviran perustamista tarvittavalle määrälle pysäköinninvalvojia. Tarkastusmaksun perimiseen tarvitaan lupa liikenne- ja viestintäministeriöltä, joka vahvistaa myös tarkastusmaksun suuruuden.

Lipuntarkastus Tampereen seudulla

Tampereen seudun joukkoliikenne käsittää tällä hetkellä vain bussiliikennettä, jossa autoon nousee etuovesta kuljettajan kautta. Tilanne tulee muuttumaan, kun raitiotieliikenne käynnistyy vuonna 2021. 'Ratikkaan' on suunniteltu avorahastusta, jolloin kyytiin voi nousta kaikista ovista. Tämä lisää lipuntarkastuksen tarpeellisuutta nykyistä laajemmin. Tämä on yksi peruste, miksi Tampereen seudulla on otettu lipuntarkastus käyttöön jo vuonna 2016. Tarkastustoiminnasta vastaa Tampereen kaupungin pysäköinninvalvonta, jossa on muutama lisäkoulutettu lipuntarkastaja.

Tampereen seudulla tehdään yli 40 miljoonaa matkaa vuodessa. Vuonna 2017 lippu tarkastettiin lähes 27 000 matkustajalta 2 980 bussissa. Tarkastusmaksuja määrättiin 95 eli liputta tai väärällä lipulla matkustavien määrä on erittäin pieni. Pääosa maksun saaneista oli matkustanut tarkoituksella tai epähuomiossa väärän vyöhykkeen lipulla. Tarkastusmaksuista (80 euroa) kertyi tuloa 7 600 euroa/vuosi. Viranomaisen mukaan tarkastustoiminnan ei ole tarkoitukseen tuottaa tuloa, vaan turvata lipputulot kannustamalla asiakkaita ostamaan matkustusväylilleen oikeuttavan lipun.

Asiakkaat ovat olleet tarkastustoimintaan ymmärtäväisiä, jopa tyytyväisiä.

Lipuntarkastuksen käynnistäminen Kuopion kaupunkiseudulla

Toiminnan käynnistäminen Kuopion kaupunkiseudulla vaatisi viranomaiselta alkuinvestointeja mm. koulutukseen ja valvontalaitteiden hankintaan. Koulutusvaatimus on lain mukaan 160 tuntia, josta puolet tulee olla luentoja ja puolet työssä oppimista. Suuren tuntimäärän vuoksi koulutuksen hintakin on korkea. Koulutusvaatimusta pidetään laajasti liian tiukkana. Vaatimustason laskemisesta on tehty esitys liikenne- ja viestintäministeriölle. Muutos edellyttäisi lakimuutosta, eikä tässä vaiheessa ei ole tietoa ministeriön näkemyksestä asiaan.

Koulutuksen järjestäminen yksin Kuopion kaupunkiseudulle olisi hyötyyn nähden kallista. Kustannusten kohtuullistamiseksi koulutus tulisi saada järjestettyä kaupunkien yhteistyönä, mutta tästä on käyty vasta alustavia keskusteluja. Tarvittavan lakimuutoksen vuoksi kohtuuhintaisen koulutuksen järjestäminen nopealla aikataululla ei liene mahdollista.

Lipuntarkastus olisi joukkoliikenneyksikölle ostettavaa palvelua. Kokonaiskustannukset muodostuisivat alkuinvestoinneista ja itse tarkastustyöstä, joka puolestaan riippuu toteutustavasta. Kokonaiskustannusta on tässä vaiheessa vaikea arvioida. Toiminnan käynnistäminen edellyttäisi joka tapauksessa li-

14.11.2019

särahoitusta, jota nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ei nähdä hyötyyn nähden tarkoituksenmukaisena. Kuopion pysäköinninvalvonta on ilmoittanut, että pysäköinnintarkastajat olisivat valmiita ottamaan hoitaakseen lipuntarkastuksen oman toimensa ohelle.

Liikennöitsijöiden näkemys

Tarkastustoiminnan tarpeellisuudesta Kuopion kaupunkiseudulla keskusteltiin liikennöitsijäpalaverissa 25.9.2019. Liikennöitsijät näkivät tarvetta lähinnä pistotarkastuksiin A ja B-vyöhykerajan ylittävillä matkoilla. Liikennöitsijöiden mielestä jo satunnaiset tarkastukset vahvistaisivat välillisesti maksu-moraalia pelotevaikutuksellaan.

Vastaus valtuustoaloitteeseen

Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta keskusteli tarkastusmaksun tarpeellisuudesta Vilku-liikenteessä syksyllä 2017. Lautakunta katsoi silloin, että tarkastustoiminnan järjestämiselle ei siinä vaiheessa ollut tarvetta.

Kuopion kaupunkiseudulla joukkoliikenne hoidetaan linja-autoilla, joissa lipputta matkustaminen on vaikeaa kuljettajan valvoessa maksamista. Kuljettaja valvoo mahdollisuuksiensa mukaan myös lippujen ikäryhmien ja kelpoisuus-alueiden oikeellisuutta. Kuljettajat ovat hoitaneet valvontatyötä erittäin hyvin. Kovin tarkalle tasolle valvontaa ei voi kuitenkaan viedä, koska pysäkkiajat pidentyisivät ja aikataulujen pitävyys pettäisi.

Väärinkäytöksiä arvioidaan Kuopion kaupunkiseudun joukkoliikenteessä olevan nykyisin vielä vähän ja sitä kautta lipputulomenetyksetkin olisivat vähäisiä. Eniten väärinkäytöksiä lienee A- ja B-vyöhykkeen matkustuksessa. Tarkastusmaksuilla ei uskota saatavan menetettyjä lipputuloja takaisin.

Kuopion kaupunkiseudulla ei tässä vaiheessa katsota olevan tarvetta järjestää lipuntarkastusta, mutta tilanteen kehittymistä seurataan. Asia otetaan uudelleen käsittelyyn, kun lipuntarkastuskoulutuksen järjestäminen kohtuullisilla kustannuksilla on mahdollista. Sen jälkeen tehdään mahdollinen päätös toiminnan käynnistämisestä sekä sen toteutustavasta. Ennen päätöstä toteutustavasta tulisi selvittää myös, tulisiko lipuntarkastukseen kytkeä nykyistä laajemmin yleistä sopimusvalvontaa ja mm. kalustovalvontaa.

Vaikutusten arviointi

-

Esitys

Esitän, että joukkoliikennelautakunta antaa kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle yllä olevan vastauksen pysäköinnintarkastajien li-säkouluttamisesta lipuntarkastajiksi koskevaan valtuustoaloitteeseen.

Valmistelija
Seija Pasanen
etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

puh. +358 44 718 5424

Päätösehdotus

Joukkoliikennepäällikkö Kaisu Matinniemi

Lautakunta hyväksyy joukkoliikennepäällikön esityksen.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

